

Věra Nosková

Bereme, co je

Věra Nosková

Bereme, co je

© Věra Nosková 2010
ISBN 978-80-87373-04-0

Věra Nosková
Bereme, co je

Vydalo nakladatelství Věra Nosková

e-mail: vnoskova@centrum.cz

www.noskova.eu

redaktorka Milena Tučná

konverze do formátu ePUB – Jiří Nosek

www.vydaniknihy.cz

Koláž na obálce Miroslav Huptych

www.huptych.cz

Obsah:

I.

II.

III

IV.

V.

VI.

VII.

VIII.

IX.

X.

XI.

XII.

Babička obrátila na plotně lívanec a řekla, že už táhneš, Felix! Zavoněla skořice a rozpuštěné máslo. Nesu dědečkovi zouvák a pantofle. Tyčí se do výše, hlavou škrtá o stahovací lustr. V padesáti je dosud fešák, má ale kulatá záda a nevnímá věčnou kapku u nosu, za kterou je babičkou posmíván. Také mu nesluší cholerický temperament, protože má chabou slovní zásobu. Nemůže prudká hnutí mysli ventilovat přiléhavými slovy, košatější češtinu se nenaučil a německy pozapomíná. Vztekem se zajíká, českoněmecky kleje, brunátní a ztrácí autoritu, které nemá nadbytek. Ta je vzpírána především jeho výškou a vlastnictvím sedmnácti klobouků. Děda usedá na otoman a pouští si z rádia Tyroláky. Propuká profesionálně secvičené neradostné jódlování, pohledem si s babičkou řekneme: a je to tu zas, ale my to zase jednou vydržíme. Uslzený děda usedá k lívancům.

„Felix, že tys eště nepodal tu žádost vo byt!“ útočí babička, kterou dědkovo dojetí už pár let nedojímá, spíš dopaluje. Nakousnutý lívanec klesá zprudka na talíř.

„Krucinál hergot jézusmaría... Koukej, mutti, každej ví, že sme komunisti, a řek by si o nás jedině, že sme vyžírkové. Už takle má strana nepřátel! Nesedim přece na byťáku proto, abych přidělil byt nám, ale těm chudákum, kerý...“

Děda je takzvaný poctivý komunista neboli komunista blbec. Byl jím už ve Vösendorfu bei Wien před válkou, kde organizoval v cihelně stávky proti propouštění.

Babička se mírně rozkročí s rukama v bok, obracečka na lívance jí trčí zpoza zad jak nevypočitatelná zbraň a její druh, který tuhle kuchyňskou nadřazenost z duše nenávidí, musí jako vždycky, když je pobouřen, říct:

„Mohli sme sedět na prdeli ve Vösendorfu. Kam sme to sem lezli?!“

„A já nejsem chudák?“ ignoruje babička tuhle zaklínací repliku, neboť dědečkův únavný soucit se sociálně slabými nepochopitelně přehlíží chudobu vlastní rodiny. „Hlavně že pořád lítáš po schůzích. A je ti jedno, že já dneska zasejc musela mejt po starý Pilařce posranej trůn. Jenže to nejní stranicej úkol, žejo? Jedna mísa bez splachování pro tři partaje!“ zlobí se už šestý rok babička a netuší, že v holobytě bez vody bude žít ještě patnáct let.

„Kam jsme to sem lezli...“ poznamená ještě jednou významně vídeňský dědeček, protože to je zaříkávácí povzdech, který u nás utne skoro každou hádanici.

Máme svá nutková témata, historii, klíčové věty a osobité nadávky. Rodina je temná záležitost, napsal Issak Babel, ale já to ještě nevím. Babička přiložila krutky, drobné, přeschlé borové šišky. Zapraskaly a navoněly kuchyni pryskyřicí, která se skořicí a koprovou polévkou vydala divoký akord. Z šichty se vrací moje mladičká matka, vítaná důvěrně známým úslovím Že už táhneš! Všichni jsme doma. Zalígrujte, žádá babička. Pootočení primitivní páčky vytváří iluzi bezpečí. Propuká nelehký rodinný život.

Richard Dawkins v knize Sobecký gen provokuje. Mimo jiné ke srovnávání, jestli to, co kolem sebe vidíme a o čem máme doložené zprávy z historie i ze současného světa, dosvědčuje jeho pěknou teorii o sobeckém genu. Dawkins tvrdí, že geny v rostlinné a zvířecí říši, tedy i v člověku, mají potřebu se replikovat, což pro ně znamená vytvořit si další tělo schopné další reprodukce, a tak dál až do aleluja. Chtějí to naléhavě a příroda pro jejich potřebu vyvinula několik účinných strategií. Vytvořila nutkové mechanismy pohlavní touhy. Odměňuje pářící se dvojice zvýšenou tvorbou endorfinů. Nutí samce, aby oplodnili co nejvíce samic. Jenže lidská kultura má také své strategie a priority a mnohdy poroučívou přírodu

přelstí. Kulturní člověk slastí z replikovacího aktu nepohrdne, ale před rozmnožením ucukne. Prosím, například myšák se může ureplikovat. Ale chlap? Ať mi takového bělocha někdo ukáže! Naopak, muži mé civilizace a kultury se snaží mít děti co nejméně a pokud možno s jednou ženou. Čím víc žen totiž vstoupí skrze replikování genů do jejich života, tím více mají výdajů, starostí a těžkostí, a feministky prominou, navíc jsou pak potomkem spojení s matkami, u nichž těžko předem odhadnou, co jim provedou. Stává se, že matka samce zapudí, alimenty vymáhá a usiluje o jejich zvyšování, ale potomka před otcem skrývá, podněcuje k nenávisti, jindy dítěti osobu konkrétního zploditele prostě zatají! Ne že by otcové byli vzorem rodičovské a manželské lásky, ale je fakt, alespoň v našich krajích, že žena má prostřednictvím společného replikanta nad samcem navrch.

Bílí muži se tedy kvůli sobeckému genu nepřetrhnou, zato se radují ze svého erotického apetytu, pyšní se potencí a snaží se pro původně plodivý akt získat řadu samic, a to pro pouhou rozkoš a zážitek dobrodružství, úzkostlivě přitom dbajíce, aby je neoplodnili. Mají pocit, že takto žijí plněji a zajímavěji, a není důvodu jim nevěřit. Také mnohé lidské samičky už dávno vědí, že to, čemu se dřív roztomile říkalo volné mravy, přičemž jde jen o snahu dosáhnout libých pocitů, je hostina připravená i pro ně. Musí ovšem najít dostatek odvahy a vymyslet strategii, která je uchrání od ponížení. Muži totiž začasto samičkami, které přistupují snadno a radostně k milostným hrám, pohrdají, což je nejen nelogické, ale navíc kontraproduktivní. Takové pokrytectví totiž ženu jedinečně otráví, psychicky poškodí a společensky znemožní, takže ji nevděk a posměch samců přinutí, aby se těchto radostí vzdala. Ochota a pohotovost lidských samců k sexuální aktivitě je naopak obdivována, což je stejné jako někoho obdivovat kvůli dobrému zažívání.

Životní příběh mého bájného otce by Dawkinse ubezpečil, že se občas i v naší kultuře najde muž, který má na první pohled enormní potřebu replikovat své geny. Dawkins by měl ale radost jen do chvíle, než by vyšlo najevo, že otec původně nehodlal zplodit osm dětí s pěti ženami, ale byl jen ledabylec a lehkomyslník v oblasti antikoncepce. Takové banality mnohdy neblaze určí směr a náplň našich životů navzdory bůhvíjak výhodným genům. Stačí jistá nenápadná neschopnost, drobná vada v chování, a spousta předností není využita, zakrní, skončí na genetickém smetáku. U otce šlo o šlendrián, díky němuž jsem na světě, což je jediné dobře. Život jsem si navzdory všemu zamilovala a těžko ho budu jednou opouštět. Vděčím za něj zřejmě poválečnému nedostatku prezervativů a samozřejmě matce evoluci, která zavedla pohlavní pud a za replikační aktivitu stanovila odměnu v podobě záplavy vnitřních morfinů.

Popelila jsem se u zdi a ryla zlomenou lžicí do obnažených cihel v barvě mleté papriky kostrbaté napodobeniny písmen. Valcha příjemně chraplala, dvorek provoněly mýdlové vločky. Matka právě vypustila necky a začala rozvěšovat prádlo, když ten člověk přišel. Prohodil s pradlenou pár slov a ta se mě optala věčným tónem: „Půjdeš s tátou na houpačky?“

Utřela si ruce do zástěry a přimhouřila oči.

Vyjevila jsem se a postavila se proti nim. Celá trochu nakřivo, neboť se ve mně kroutil otazník. Slovo táta bylo nové. Vysokého černovlasého muže s knírkem jsem neznala. Díval se na mě s dychtivým smutkem, oči se mu třpytily. Váhavě jsem přikývla. Překvapilo mě, že matka nevedla ty své řeči. Mluvila věcně a svěřila mě bez mrknutí oka do péče knírkatému. Ten mě zase bez váhání a ostychu vzal za ruku a vypálil se mnou nedočkavě ze dvora. Muselo se to přihodit na začátku léta. Světlo nebylo ostře žluté ani obloha vyšisovaná horkem;

ještě mladý den se sytě modrou oblohou zaléval medový okr.

Zúčastnění dospělí po zbytek života vzpomínali na tenhle výlet na houpačky se znechucením a rozpaky. Já při něm ale zažila první euforii. Ten mužský se mnou jednal jako s někým milým a vzácným! Když jsem poskakovala, smál se. Když jsem upadla, politoval mě. Nebyla jsem na takové *ciráty* zvyklá. Mluvil ke mně, vyptával se, a přitom nebyl křečovitě usměvavý ani vlezlý. Dokonce dokázal nevydat jediný příkaz, varování nebo napomenutí. Několikrát zdůraznil, že je můj otec. Rozjařena výstřední procházkou jsem to tvrzení přijala, jako by mi sdělil, že je prodavač nebo krejčí. Chápala jsem sice, že otec je nejspíš jakýsi protějšek matky, ale neměl by to být někdo, kdo je doma přítomen? Později se ta záhadná věc jistě vysvětlí. V té chvíli mě naplňovalo nadějí, že jsem mu byla nedůvěřivou matkou vůbec vydána, takže nejspíš už u nás zůstane.

O pár let později jsem vzpomínala na dojímavou genetickou blízkost, která prosytila náš začínající vztah. Kráčeli jsme, oba tmavovlasí, štíhlí, se slonovinově bílou pletí a zelenýma očima, zjevné tajnůstkáři, vášniví tvorové s klidnými způsoby a mluvou. Rozumbradové, trochu moc fabulující, se sklony ke lhavosti a s kočovnou potřebou změny.

Moji dospělí byli z jiného těsta. Říkali, co je napadlo. Dráždili se navzájem hrubou kritikou, křivým obviněním, podezíráním. Tím vším se vybudili k ostré reakci, jenže poté si zas posměšně vyčítali, že jsou *nerváčci*. Nerváček bylo frekventované slovo, hned vedle nemodlenky a kurvíště. Jedli jsme flajšláble, šnycle, erteple, zdravili jsme se kryskot a o hubených jsme říkali, že jsou cvaj prstn tlustn. Čecháci neboli šlupíňáci byl výraz označující vídeňské Čechy, dříče z cihelen, fabrik a stavenišť, kteří baštili šlupky od brambor. Korunu babiččiným bizarním příběhům o vyšťavencích, natřásalkách a sudipuškách nasazovalo úsloví a byli v prdeli

s ajnmalantem... Ano, tak smutně končili ti magoři a výstředníci. Jenže podle všech příznaků měli babička, děda i matka nervy na hadry. Mohl za to nejspíš knírkatý, což jsem pochopila až po letech, kdy už se nedalo dělat nic jiného než z dosahu chatrných nervů zmizet. Rodinka přede mnou existenci otce zkrátka zatajovala. Otcové byli vůbec tabu, o nich se u nás nemluvalo, snad abych se nezačala na instituci otcovství vyptávat.

Odcházeli jsme z domu už o půl šesté ráno. Cestou do fabriky na výrobu látek, fezů a lidových baretů s anténou mě šoupli do školky. Chudá poválečná instituce pro nás neměla dost hraček. Jednou nám nějaký rodič donesl zámky, držadla a úchytné knoflíky odmontované ze starých skříní. Trochu rozpačitě jsme si s nimi hráli. Ve školce byla nuda, podivné přítmí a učitelky příkré jako bachařky. Ve dvě hodiny z místních fabrik zaječely sirény a přes stavidla vrátnic prýštily davy dělnic a dělníků. Někdo mě vyzvedl a maširovalo se domů. V den výplaty se po cestě kupovalo v mléčné jídelně na náměstí pár žlutkových věnečků.

Babička mi občas dovolila, abych si hodila deku přes kuchyňský stůl. Zalezla jsem pod ni a snila v tom huspeninovém přítmí o krajinách, které jsem znala z obrázků rozvěšených na záchodě, nebo jsem se mordovala při světle baterky se čtením. Mezi čtvrtým a pátým rokem se mi totiž postupně podařilo dostat z dospělých informace o písmenech. Nenápadně jsem se na jejich výslovnost vyptávala při pochůzkách po městě a časem jsem dala dohromady celou abecedu. Bylo zjevné, že znalosti jsou strategickou výhodou, o niž se málokdo chce dělit. Zvídavci jsou podezřelí a koneckonců protivní. Udržovat ostatní v nevědomosti je výhodné. Moji dospělí si chránili svá tajemství, dokonce přede mnou několikrát za den mluvili německy. V těch chvílích jsem z rodinky vídeňských

Čechů vypadla jako cizí, později k nim přiřazený element.

Mým slabikářem byly vývěsní štíty obchodů, úřadů a hesla: Buduj vlast, posílíš mír, Ani zrno nazmar, Stalinskou cestou vpřed! Podobných výzev, vyvedených nejčastěji v krvavě rudé, bylo kolem habaděj. Schwarzovi, přátelé mé nervácké rodinky, mi darovali Ferdu mravence a Míšu Kuličku v rodném lese. Pustila jsem se náruživě do čtení. A proč jsem to tajila? Protože mi matka řekla:

„A co budeš dělat ve škole? Vytahovat se nad ostatníma? Takové chytrolíny nikdo nemá rád.“

Měla pravdu. Ale takovou tu nepřijatelnou. Její pravdy byly přesně z tohoto soudku.

Ti dva se ve Strakonících prostě museli potkat a navzájem oslnit. Byli to nepřehlédnutelní exoti, které do jihočeského okresního města zavál poválečný chaos. Mína, jinak ovšem pouhá Marie neboli Mařena, se honosila bohatým účesem s kaskádou černých lesklých vln. Nad pravým uchem nosila fosforovou růžičku, která od setmění zářila zelenožlutým světluškovým světlem. Štíhlá, ale prsatá pěknice. Rodiče i jejich předkové, vídeňští Češi, žili podle potřeby tu v Čechách, tu v Rakousku, podle toho, kde odhadli lepší podmínky. Ještě před rokem jejich životy deformovala válka. Chtěli na ni zapomenout. Zareagovali na výzvu prezidenta Beneše, který prosil emigranty a příslušníky českých menšin, aby se vrátili budovat svou původní vlast. Proč ne? Rakousko bojovalo na straně Hitlera a děda měl za sebou absurdní zkušenost, neboť byl sice rakouský komunista, ale musel narukovat do luftwaffe. V poválečných volbách kandidoval za komunisty, chtěl se stát starostou Vösendorfu. Byl to ve společnosti oblíbený fešák, muzikant, a přestože přes den dřel v montérkách v cihelně jako všichni kolem, při každé příležitosti se navlékal do obleku a střídal své četné klobouky. Funkce

by mu slušela. Ale komunisti volby nevyhráli. Míňa se zase ke konci války zakoukala do totálně nasazeného *čecháčka* Mirka a toužila svou první lásku následovat do její vlasti. O tomto hybateli matčina osudu nevím víc, než že splnil svou roli a přiměl krásku k přemístění do Strakonice. Pak z jejího života diskrétně zmizel, neboť se měl zjevit můj tajemný otec.

Zatímco Mínu a fešného dědečka hnala do Čech politická a milostná vášeň, babiččina motivace byla naopak namířena proti radostem života. V Čechách její hezoun těžko najde takovou rozšafnou společnost jako u vinařů kolem Vídně, kalkulovala. Hrával veselým Vídeňákům každou sobotu s dvěma kamarády pijácké a dojmavé písně a v operetním stylu holdoval vínu, ženám a zpěvu. To mu bylo nutno zatrhnout. Ráda vzpomínala na jedno své morální vítězství a skvělý manévr:

„Vrátil se mi totiž jednou domů z toho jeho jódlování vožralej jak prase. Hned v předsíni se sesul na dlaždičky. Poblil se a pochcal,“ líčila s rozzářenýma očima, jako by popisovala nějakou slavnost. Vtip byl v tom, že ho tak nechala, přestože věděla, že správná manželka by zoufalce omyla a dotáhla na postel... Fešák se ráno probudil znečištěn a v puchu svých výměšků. Babička zase nic, vůbec si ho nevšímala. A mladý dědeček, zesláblý a rozechvělý kocovinou, musel po sobě všechno uklidit, vyprat si kařata, vytřít, vyvětrat. Teprve pak mu žena nalila polévku vysvoboditelku a řekla vemlouvavě: Bylo ti to zapotřebí? Poníženému harmonikáři se zalily oči slzami, pár jich skápl do vývaru z kostí.

„Ani nepotřeboval slánku,“ zakončila sarkasticky tu drsnou vyprávětku.

„To byl už tenkrát děda uplakánek?“ optala jsem se.

„Nojo!“ uvědomila si s údivem. „Poplakat si, to bylo vždycy jeho. Ale nade mnou by slzu neuronil, i kdybych se udřela. Uplakánek...“ To slovo se jí zalíbilo, hodilo se jí do lehkopalebního arzenálu.

„Třeba se tě bojí,“ zachichotala jsem se spiklenecky do hrsti. Jednak to bylo evidentní, jednak bylo v téhle rodině výhodné držet se silnějšími ženskými. Babička se souhlasně usmála.

Když šlupíňáci přitáhli rok po válce do Čech, jejich Míně bylo devatenáct let. Prý jí říkali Černá růže. No budiž. Každopádně byla na tu přezdítku pyšná ještě v době, kdy vážila metrák a na hlavě nosila místo fosforové růžičky helmici z tuhé trvalice. Ale ten čas je zatím daleko. Tehdy měla slabých padesát kilo, štíhlý pas, vysedlé lícni kosti a výrazně modelovaný hrudník. Schwarze Rose uměla kulometně bubnovat na psacím stroji a německy a česky nejen mluvit a psát, ale i pořizovat těsnopisný záznam. Brnkala také slušně na citeru. Janko zase vyrostl do sto devadesáti centimetrů v mužných proporcích, což ho v špatně živené generaci dospívající za války činilo nepřehlédnutelným. Měl jemný obličej s hranatou bradou, černé vlasy a knírek, zasněné oči a byl zlatoústý, v podání mé milované babičky kecálista. Přišel do Strakonice ze Slovenského rudohoří, z dědiny Ochtiná, a hodlal se tam k milovaným rodičům zase brzy vrátit. Vyučil se právě ve Strakonických radiomechanikem, což nebylo tak zajímavé jako jeho básnické a malířské pokusy. Tehdy byly totiž mladé dámy romantické, včetně mé – jinak spíš kalkuluji – máti.

Ochtiňan nadaný sociální a verbální inteligencí bez rozpaků navštěvoval Černou růži v jejím rodinném prostředí. Vcházel do dveří lehce skloněný, s kabátem ledabyle přehozeným přes ramena. Jiskřily mu oči a voněl pepermintem. Když ho babička pozvala k obědu, žádal o příbor a trval na tom, aby jedla s nimi u stolu. Vyhověla mu, ale štkvalo ji to a pošilhávala po svém oblíbeném místě na štokrleti u kamen. Nápadník vedl řeč jako továrníkův syn v předválečném filmu: když dovolíte, byl bych vám vděčen, mohu-li popro-

sit... Samý kecy, který mají vohromit, říkala si budoucí tchyně, žena z lidu. Na pěkné způsoby si ale každý rád zvykne a Míniným rodičům se urostlý Slovák brzy začal líbit. Mluvil téměř bezchybnou češtinou, jen když vzpomínal na rodnou hroudu a své blízké, sklouzl do peřin měkké východoslovenštiny. Vyprávěl poutavě o partyzánech, u nichž zůstal s tátou celý měsíc, než si pro ně do kopců došla uslzená maminka. Zamlčel však, že se do lesů vydali vlastně pytláčit a podezíraví partyzáni je na pár dní více méně zajali.

Chápu ho. Vím, že realita nemůže být tak vtipná či heroická jako vyprávění o ní. Janek zlatoústý pěkně mluvil o rodičích, milovaném kraji, horách. Vysvětlil, že jeho rod přišel do východního Slovenska z Maďarska někdy na začátku devatenáctého století. Svého dědečka prý nikdy nepoznal. Ten totiž odešel za prací do Chicaga. Na jatkách se tam brodil v krvi zvířat, dřel a strádal, aby mohl posílat peníze ženě, která živila jejich pět dětí. Tvrdá práce a stesk po domově ho časem dohnaly k pití, takže peněz posílal čím dál tím méně. Pak jeho žena zemřela a on se musel vrátit do Ochtiné, aby se postaral o polosirotky. Už to ale nedokázal, musel pít dál. Z ostudy a bídy vytáhl rodinu nejstarší, třináctiletý syn, Jankův pozdější otec. Nahradil sourozencům otce i mámu. Přestal chodit do školy a stal se kamenolamačem. Jednoho z bratrů dokonce nechal vystudovat učitelský ústav, v téhle vesnici něco nevídaného. Když lamač dospěl, oženil se a ve své rodině ještě dopěstoval dva nejmladší sourozence. Byl to drastický příběh, ale s povzbudivým koncem, a kupodivu pravdivý, jak jsem si později ověřila. Chápu, že staré dříče—šlupínáky dojal. Také vídeňská babička skončila předčasně školní docházku a šla ve čtrnácti sloužit. Prý ale hlavně proto, že se styděla za mohutné poprsí. Ve společnosti mečících výrostků to mohl být skutečně otravný atribut.

Bylo pravděpodobné, že synek z tak houževnatého rodu

bude umět máknout. A to byla v očích bývalých cihelňáků zásadní hodnota. Zanedbatelné nebylo ani to, že se chce udělat pro sebe. A měl dokonce cosi do začátku. Ne zrovna peníze, ale čtyři desítky beden plných součástek do rádií. Jankova starostlivá matka je získala za války, dala za ně krachujícímu radioopraváři prase. Za tento primitivní obchod mohla skončit v kriminále, ale měla štěstí, nikdo ji neudal. Vše tedy šlo k tomu, aby se z Janka stal živnostník. Vše, kromě skrytých záměrů komunistů. Ti chystali pro každého úplně jinou životní náplň, než o jaké kdo po válce snil. Doba, do níž jsem se narodila, byla plná úkladů, falše a strategických lží. Lidé ještě netušili, že nemá smysl plánovat. Že o nich bude rozhodovat někdo jiný.

Do rodinky nedávných Vídeňáků se Janíček nakonec vlámal tím, že Míně začalo růst bříško. Z jedné otcovy básně jsem později vydedukovala, kde a kdy jsem byla počata. Došlo k tomu v křoviscích za zahradní restaurací na strakonickém Podskalí po jedné nedělní tancovačce. Vzhledem k nepohodlí šlo jistě o nevynalézavou, spěšnou akci, ale navrtanému vajíčku a vítězné spermii na vnějších okolnostech nezáleželo. Nic už mě nemohlo zadržet, abych zkompletovala chromozomy a začala se rýhovat. Sobecké geny dosáhly zase jednou svého, pane Dawkinsi!

Začala jsem se v Černé růži pěkně podle programu rozvíjet, plná chuti do života. Do rozpaků dospělých jedinců v okolí hostitelského těla mi celkem nic nebylo. Nějak se s mou existencí vyrovnajte, holoubkové. Co dělat? Už se stalo. Babička mohla těžko nevzpomenout, že i ona přišla v tomto věku do jináče. Plnoletost mládeže, s níž souviselo i narukování mladých mužů na vojnu, byla sice tehdy stanovena na jedenadvacet let, ale u holky to tak nevádí, když si s rodinkou pospíší, omlouvala sebe i dceru. Ještě že našemu Jankovi

je už pětadvacet, libovali si budoucí tchán s tchyní. Jen jim bylo divné, že má potravinové lístky i na přiděl bonbonů, což dostávali právě jen neplnoletí. Hravě jim to vysvětlil. Dává mu je jeden mladší kamarád, který bonbony nejí. Bílou svatební róbu nahradil jen paličkovaný límeček. Kvapná svatba musela předběhnout viditelné vydutí břicha, ale právě spěch rodinku prozradil, ženským na měšťě byla věc jasná. No a co, prohlašovala ve frontách pro jistotu babička, vždycky je lepší, když se má novej člověk narodit, než když vám v rodině někdo umře. To bylo moudré a ženské to uznávaly. Věc měla ještě společensko–demografické pozadí – v mohutné vlně s ostatními miminky jsem měla pomoci vyrovnat Evropě válečné ztráty na životech.

Co zbývá lháři ve chvíli, kdy pravda vyplouvá na povrch? Prožije chvíli úzkosti a pak hned znechucení ze světa, kterému se prostě lhát *musí*. Nenechá si vzít sebeúctu pro nutný klam, který se přece všem tak zamlouval! Když oddávající přečetl skutečné datum Jankova narození, Mína k sobě přitiskla svatební kytici, zatajila dech a vytřeštila oči. Cítila v zádech matčinu brunátnějící tvář a slyšela tátovo rozhořčené popotáhnutí, neboť kapka u chřípí Ochtiňanovým podrazem nabyla na objemu. Kéž by mohla omdlít. Nebo utéct. Odpovědět na zásadní otázku oddávajícího výkřikem NE! Úkosem se na manželka podívala. Místo aby schlípl, velmi se napřímil. Vysílal signál: No a co? Mé kvality tím nejsou umenšeny!

Byl totiž dokonce o pár dní mladší než Mína. Ale nechal si to pro sebe. Nevadilo mu falšovat skutečnost ve prospěch kladných emocí. Pokrytecky opovrhovanou a přitom masově využívanou lží se přece dá vymalovat šedivá a mnohdy otravná realita. Podsunutí okolí autoportrét, který vzbudí sympatie, protože skutečné hodnoty stejně nikdo neocení, je výhodné, omlouvala jsem později Zploditele, protože i sebe jsem měla zač omlouvat. Jako kdyby mi skrze geny vzkázal: Klam

je běžná živočišná strategie umožňující přežití. A vymyšlení světů, které reálně neexistují, je její umělecká nadstavba.

Na pozadí zářícího okna se rýsoval profil mužné tváře změkčené melancholickým výrazem. Nehnul brvou, jako nějaký falešný hráč. Jasně že ho miluju, snaží se přesvědčit nevěsta. Ale zároveň se v ní zvedají vlny nenávisti. Taková ubohá lež! A s dalekosáhlými důsledky. Znamená to také, že dva roky vojny má teprve před sebou. Čeká s ním dítě. Je v pasti! Bere si ji dvacetiletý prolhaný cucák!

Od té chvíle Mína svému krasavci nevěřila. S obavami čekala, co dalšího jí vyvede. Prohlížela mu kapsy, peněženku, aktovku, nad párou otevírala dopisy. Nacházela epické milostné básně, v nichž rozevlátě popisoval natěšené přibližování k vyhlídnuté kořisti. Konečně si musela přiznat, že pod slupkou zdvořilého elegána se skrývá vášnivý tvor, kterému konvence monogamního vztahu nic neříkají. Navenek se vágně hlásil k věrnosti, ale naplno žil jen v dusných pralesích erotiky, kde mohl uplatnit neutuchající apetyt a fantazii. Jakmile se v jeho blízkosti objevila přijatelná samička, udělal všechno pro to, aby ji získal. Ostatně moc se snažit nemusel, ženské jím byly posedlé. Mína propadla divoké žárlivosti. Nebrala si servítky a slovo *kurvíště* vstoupilo mezi ty dva zároveň s mým narozením. Špatným startem poškozená rodina bydlela navíc v těsném holobytě u rodičů. Ti Mínino mínění o Jankovi sdíleli. Ale nelitovali ji, naopak. Za všechno můžeš sama, vyčítali: učinilas špatný výběr, nechala ses obelstít, ukecat, zbouchnout, náno pitomá... Urostlý poeta měl z těch tří rozhašenou psychiku. Narukoval na vojnu ve chvíli, kdy jeho neuróza spěla k vrcholu. Byl na čas vysvobozen. Později se uvidí.

Záchodu sice vévodila keramická mísa, k níž se vystupovalo po třech schodech, takže připomínala trůn, ale splachovalo se vodou připravenou pod schůdky ve smaltovaném kýblu. Kdo z nájemníků ji vyčerpál, měl morální povinnost nato-

čít na chodbě novou. Prázdný, zlomyslně nedoplněný kbelík byl předmětem nekonečných sporů a záchodových vášní, dokud nebyla historie této místnosti korunována vášní mnohem výživnější, pohlavním aktem jedné z dvou dcer sousedky Zimové. Klíčovou dírkou jej sledovali dva šmíráci: jedním z nich byla babička. To byla jiná káva než odposlech sousedů s plechovým hrnkem přitisknutým na zeď! Musela pak o tom zážitku kdekomu vyprávět, a protože jsem pokaždé předstírala, že jsem velmi zaujata kreslením, vystřihováním nebo oblékáním panenky, slýchala jsem o doprovodných efektech neradostného aktu opakovaně. Všichni v té naší noře měli málo informací o vnějším světě. Z rádia se hrnula do omrzení slova jako zrádce, nepřítel lidu, žádáme trest smrti. Poté následovala oblíbená píseň Sulika jakéhosi Stalina a rozverná Hej hola, hej hola, babička tři vnuky měla, šli do všeho zvesela. Po celý den se v rozhlase stereotypně střídaly jásavé písně o šťastném mládí a nenávistné řeči o lidech, které je třeba oběsit. Děda několikrát denně přeladřoval na Vídeň a především jódlování Tyroláků ho dohánělo k pláči.

„Proč sme sem, mutti, do toho švajneraj himl hergot lez-li?!“ vykřikoval z přítmí komory s přísvitom zeleného magickeho oka. Na takové řečnické otázky babička reagovala tiše proneseným úlevným vulgarismem.

Děda s babičkou byli komunisti už v Rakousku před válkou, ale společnost, proti níž tehdy sporadicky protestovali, třeba stávkou v cihelně, byla k lidem mnohem přívětivější než tato zde. Občas vzpomínali na šuplátko, které průběžně doplňovali vždy dostupnými banány a čokoládou. Cihelna jim platila udržovací mzdu i v zimě, kdy se nepracovalo. V sobotu vyrážel děda s knoflíkovou harmonikou na výdělek k vinařům v Treiskirchenu. S kamarády šumaři vyhrávali bodrým Vídeňákům, ti po nich házeli šilinky a fešné Vídeňáčky očkem, hospodář je proléval džbánky dobrého vína. Jejich

radostné jódlování plašilo noční zvěř. Když na to teď vzpomínal, pokaždé zaslzel. Tušil, že v poúnorových Čechách by ho za takové bezideové ejchuchu s nedovoleným příjmem leda zavřeli.

Dědovo pofňukávání mi časem zevšednělo, bylo stejně stereotypní jako přání, abych mu kartáčem drbala záda. Zнала jsem je důvěrně, s rozmístěním tmavě červených pih a chloupků. Po půlhodině dědova hekání a jojkání Ještě tady, ještě pod lopatkou, tááák, to je vono..., se mi chtělo plakat bezbřehou nudou. Ale byly tu obrázky na záchodě. Šest barvotiskových reprodukcí z nástěnného kalendáře, vydaného v roce mého narození. Nevím, který dobrodinec je přichytil na záchodové zdi teď už zrezlými napínáčky. Vyprávěly o světě, který jsem strašně chtěla poznat: Vznosná alej zlatem planoucích javorů mířila k tajemné brance. Na skále strměl pohádkový hrad, na hladinu čáral rudě západ slunce, namodralá hora spojovala čiré nebe s lesem pod úpatím, žlutým okem mě pozoroval skalní orel. Kamenný faun – pištec se šklíbil uprostřed kašny na pozadí hustě kvetoucích keřů. Tyhle obrázky krmily mou představivost před usnutím i ve snech. Někde existoval barevný nekonečný svět, tajemný, vznešený, lahodící oku i duši, to bylo jisté. Ale jak se k němu dostat?

Odbočila jsem k jódlování a k zásadním záchodovým obrázkům, ale musím se vrátit ke dvojici geneticky spřízněných jedinců krácejících parkem na houpačky. Tak tedy: kráčeli jsme, oba tmavovlasí, štíhlí, se slonovinově bílou pletí a zelenýma očima, zjevní tajnůstkáři, vášniví tvorové s klidnými způsoby a mluvou. Rozumbradové, trochu moc fabulující, se sklony ke lhavosti a s kočovnou potřebou změny.

„Pavla, čo keby sme spolu odjeli k mojej mame na Slovensko? Je to tvoja stará mama. Babička, vieš?“ řekl muž – táta, samozřejmě slovensky, protože aj Slovákem bol.

„Je tam na tom Slovensku orel, hrad na skále a vysoká hora? Je?“

„Ako to vieš?“ zasmál se nevěřicně. „Hej, toto všetko a tiež aj iné také. Dedo chova včielky, mame aj koňa, ovce, kozy, sliepky aj mačky. V lesoch žije medveď... Ale museli bysme ísť teraz rýchlo na stanicu.“

„Řekneme to mamince?“

„Nie. Som predsa tvoj oco,“ řekl pevně a vzdorovitě, jako by se k tomu právě rozhodl.

A tak jsme vyrazili. Vlak klapal a duněl v uších i v mých útrobách, jeho rytmus se mě zmocnil. Kolem něj se valily obrazy neznámých krajín, navlékal je jako jehla s nití korálky, ale ony z něj na konci zase spadávaly, aby zůstaly na svém místě pro jiné oči. Hltala jsem je se srdcem zjitřeným, protože bleskurychle mizely, aniž jsem mohla okusit jejich vůni, pohladit osení, položit dlaň krávkě na tlamu, pustit se po bílé cestě k obzoru, ohřát se pod medovým sluncem. Pohyb prostorem nás opájel, nomádké geny v nás tiše ržály, oči se nám zvětšily, zjasněly. Otec mě s úsměvem pozoroval a hrál si nevěřicně s mou pětiletou tlapkou. Jeho neskrývaná náklonnost mě naplnila šťastným klidem a jistotou.

Vjeli jsme do obřího nádraží s desítkami kolejí, vypadaly jako nekonečné žebříky položené do krajín, do měst, oblýskané, neúnavně sloužící realitě i snům. Praha byla jedním z těch, které jsem dosud nesnila, chyběl mi materiál. Kaňony ulic lemovaly kvádry neskutečně velkých domů. Proudila v nich řeka chodců a aut, protýkaná červenými cinkajícími tramvaji. V hospodě mi kdosi přinesl vzácný šnycel a nevybízel ke spěchu. Pak mě otec zavedl do setmělého sálu a před očima mi vypukl první film. Vida, sny se dokonce dají vyrobit, ukázat dalším lidem. Vždycky budu milovat filmy a jednou budu žít v Praze, umínila jsem si s nadšením, když mě táta vedl zpět na nádraží, protože na nás ještě čekalo bájně Slovensko.

Čas byl nekonečný, vysoký a plavý, život se změnil, zezlátl, naplnil obsahem, barvami, dějem. Nadšení se podobalo hořeče, blábolilo mi pod čelem, smála jsem se, i když nebylo zrovna čemu. Začíná totiž to pravé. Tušila jsem, že je jaksi možné svobodně přijímat svět, a tu to je. Šťěstí je stav, který umím snadno nahodit a jedu v něm jako vydra v proudu.

Kradli jsme se navzdory výstražným tabulkám přes koleje k našemu vlaku. Byla už tma a otec usoudil, že si nás nikdo nevšimne. Soumrak náhle proťal ostrý hvizd nádražáka. Otec mě zvedl do náruče a přidal do kroku. Nádražák také a s ním další dva chlapi. Objala jsem pevněji tátův krk a přitiskla se spánkem k jeho tváři. Ucítla jsem uklidňující vůni pepřmintu. Čapli nás a odvedli do služebny, v níž se během okamžiku namnožily modré nádražácké a také zelené uniformy.

„Jo, měli jsme hlášku. Věděli jsme vo nich. Jo, máme je. Jasně, zařídím. Ale co s tou holkou? No dobře. Provedu,“ říká do černého sluchátka muž s červenými výložkami.

Táty se přísně vyptávají a pak ho odvádějí, zatímco mě musejí násilím držet, cukám se a bulím, zasažena nepochopitelným zvratem. Otec se po mně stále otáčí. Jenže mi nemůže zamávat, utřít obličej mokrý od slz, protože má na ruku pouta. Pouta vidím poprvé, otce naposled.

Ale spíš by se ustrnuly zdi kolem než chlapi cítící lovecké uspokojení z rychle provedeného zátahu, neboť možná vedou potenciálního vraha! Matka a babička té urvané holky si už dopoledne vynutily celostátní pátrání. Ten navoněnej frajer jim prej měl říct: Jestli mi soud dceru nedá, radši ji zabiju. Že mu ji matka přesto svěřila, to je sice divné, ale není to moje starost, uvažoval velitel. Fakt je, že se krasavec šel s dcerou jakoby rozloučit a přitom ji unesl. Povedený otecko si mohl spočítat, že ho budeme hledat. A přesto na sebe krásně upozornil tím, že vkročil s holkou na koleje, i když je to výslovně zakázané. Nu což, bratia Slováci jsou horké hlavy, ale zas jim

to mňň pálí, uzavřel své úvahy velící příslušník.

Probudila jsem se s mokkými tvářemi a nudlí u nosu. Kolem spalý odložené děti, různolící žlutovlasá holka na mě kulila blankytné oči, u stěny se povaloval hadrový šasek s křečovitým šklebem. Jako když je vyčaruje, objevily se matka s babičkou. Vypadaly přepadle, ale ničemu se nedivily. Vyvedly mě ven, strčily do taxíku a vítězně odvezly do Strakonice. Za tu jitřní cestu z uhrančivé Prahy do rmutného teplákovka musely dát taxikáři matčin měsíční plat. Kromě strachu a vzteku jsem jim přivodila finanční újmu. Prošustrovanou mzdu mi budou vyčítat ještě za patnáct let.

Z parku hejkají dutými hlasy hrdličky. Z hrnku voní melta a k ní jsem dostala sváteční koblížek. Je nedělní ráno, den po únosu, a matka s babičkou kolem mě nerozhodně krouží, zatímco děda popotahuje na štokrleti u plotny a nervácky je vybízí: Tak už himl hergot krucinál fagot spusťte!

„Hele, Pavlíno,“ začala vždy iniciativnější babička. „Abys to věděla... Musíš to vědět. I když seš eště malá holka. Ten tvuj povedenej tatínek na tebe nejspíš nechce platit, rozumíš. Poprvé se mu to nepovedlo, ale podruhé... Vodvleče tě na Slovensko!“

„Já bych se tam chtěla podívat,“ hlesla jsem.

Babičku to nevinné přiznání rozčílilo. Obličej jí ztmavl. Vytáhla mě od stolu doprostřed kuchyně jako na pranýř a hlas jí vibroval:

„Tak ty chceš na Slovensko, jo?! Mezi ty jeho parchanty! Víš, co bys tam dělala? Leda tak pásala kozy! A chodila furt za flandákem! Víš, jak jsou ubohý?! Když si vzpomenu, jak jsem... Víš, jak...“ Babička se zalyká hořkými vzpomínkami, nejspíš na tom obávaném Slovensku cosi hrozného prožila.

Stála jsem se sklopenou hlavou a sledovala, jak z koblížku, který jsem nestačila odložit, kane na kobereček červená

marmeláda. Ještě přede dvěma dny jsem nevěděla, že nějakeho otce mám. Náhle se odkudsi vynořil, ale byl mi vzápětí odňat a nahrazen přídělem nenávisti a nerváctví. Padla nová slova, která se mi nikdo nenamáhal objasnit: Slovensko, flandák, vodvleče... Jakým právem *tihle lidé* přetřali naši cestu za krajinami z mých snů? To oni na nás poštvali esenbáky, nějak se tím netajili. Nechala jsem sebou trpně cloumat a klíčilo ve mně pohrdání.

A tu se mi zpod čela poprvé ozval skřítek glosátor, s nímž jsem později navázala celoživotní dialog: Jenže to se nesmí, nenávidět maminku a její rodiče, připomněl.

Co cítím, to cítím, ať mě třeba utlučou, odsekla jsem.

Nemusí vědět, co cítíš, je to jen tvoje věc, poradil mi.

Na to jsem vděčně přikývla, a tak byl počat můj tichovodní život.

Ale ano, cítím dodnes, že tahle životní strategie není právě imponující. Jenže upřímný a otevřený může být nezávislý, svobodný tvor nebo naopak odsouzenec na popravišti, který už nemá co ztratit. Byla jsem pětiletá holka, do omrzení cepovaná k poslušnosti, a nacházela jsem se v obklíčení tří dospělých nerváčků, kteří se mnou nehráli poctivě. Zoufale totiž potřebovali, abych se přimkla na jejich stranu proti straně protivné. Všichni manipulanti, počínaje rodiči a konče diktátory, používají tytéž metody. Lež, vypjaté emoce, sliby, výhrůžky, očerňování nepřítele, psychologický nátlak.

Říkám *nerváčkům* alespoň v duchu: ráda bych poznala parchanty a ráda bych si s nimi hrála, určitě by to byla legrace pást kozy, a abyste věděli, zajímá mě, co se skrývá pod slovem flandák. Co kdybych jim prozradila, že ten muž – otec je hodný a laskavý, jak oni nedokážou?! Křičeli by na mě pak jistě všichni tři, ve vzduchu by zasvištěly dűtky a ta ohavná scéna by se táhla celé odpoledne.

Byly to přelomové dva dny. Z poslušného přičmoudlého

andílka se vyloupával zraňovaný holý tvor, krab poustevníček. Pátral spěšně po dně, hledal ulity, kamínky, tvrdý materiál, aby se obalil proti nepřátelům. Ne že bych se zpětně litovala. Když nahlédneme do surovostí života, jsme mu blíž.

Důtky visely na věšáčku za dveřmi spolu s kabáty a zplihlým, jemně zatuchlým pánským županem. Snad každá rodina má někde takovou zapomenutou, neužívanou věc. Představovala jsem si, že župan je tajným pozorovatelem dění v téhle rodině a myslí si o tom své. Při vypjatých scénách jsem po něm občas nenápadně koukla. Zobrazoval stav a náladu pokračujícím plihnutím a rezignací. Důtkami babička občas pošvihávala za mými zády. Hrozně jsem se totiž loudala se snídání a ona spěchala do fabriky, musela být u píchaček před šestou. Mučila jsem ji nerada, dodnes neumím rychle jíst. Nemohla mi navíc jídlo prostě sebrat, protože jsem byla hubená a podezíraná z hrozící tuberkulózy. Nikdy mě nakonec nešvihla, ale kdyby švihla, bylo by to snad lepší než to neurotické chvění kožených řemínků. Abych bránila stresem týrané drůbky, obrnila jsem se během jídla lhostejností a pohrdáním. Otrokářský nástroj byl prý kdysi pořízen na pejska, kterého chovali v *heimat* a na něhož vzpomínali s uslzeným dojetím. Proč si na milované zvíře pořídili důtky, nedokázali vysvětlit. Leccos ovšem napovídalo to věčné a rozčilující vyžadování poslušnosti.

Stojím tedy na pranýři uprostřed kuchyně a nikdo přes tu vzteklou mlhu v očích nevidí, že na kobereček stéká džem z nakousnutého koblížku. Vládne vibrující mlčení. Konečně si babička vzpomene na trumfový argument.

„Nebo tě třeba i klepne.“

„Klepne...“ opakovala jsem užasle. „Kdo?“

„Ten tvuj povedenej tatínek. Jo, klepne. Sekyrkou. A budeme mít po holčičce.“

„Proč by to dělal?“

„Ježíšmajrá, to je s tebou domluva! Nejspíš aby ušetřil, no,“ přidává se matka, které se nervácká scéna sice zajídá, ale je přesvědčena o její užitečnosti. Jak jinak holku chránit? Ať ji chrání vlastní strach.

Po letech jsem ve starých dokladech objevila mrňavou fotečku. Poznala jsem se. Byly mi na ní asi dva roky, seděla jsem obkročmo na velkém černém psovi, za mnou trčel štít neznámého domku. Na rubu bylo napsané: *Pavla sediac na Duňovi. Ochtiná*. Užasla jsem. Už jsem měla těch jejich tajností tak akorát, takže jsem se vzácně naštvála a přinutila vídeňskou babičku k *výpovědi*. Přišívála právě v komoře na prostěradlo záplatu, když jsem jí strčila fotku pod nos. Přiznala všechno. Jako by to pro ni byla úleva.

„Dobře, máš to vědět, holka nešťastná. Je to tak, jako batole jsi pobejvala asi rok s mámou na Slovensku. Ten tvůj povedenej otecko se zatím poflakoval a kurvil na vojně,“ neodpustila si.

Jednou se za námi rozjela, aby zjistila, jak žije její jediné dítě a jediná vnučka. Byla zvědavá i na exotickou spolutchyni. Propast mezi kulturami, které ženám v jejich prostředí vešly do krve, je ovšem všechny znechutila. Slovenskou babičku ničila proklamovaná bezbožnost *nevesty*. Opakovaně Černou růží vyzývala k návštěvě místního kostelíka, téměř se hroutila z pohoršení sousedek a kárání farára. Matka divoce a s pohrdáním návštěvu svatostánku odmítala. Slovenská babička upřednostňovala lidovou medicínu. Jednou u mě zase propukl zánět středního ucha. Řvala jsem bolestí ve dne v noci. A babička mě potají lidově léčila. Matka ji přistihla ve chvíli, kdy mi dávala pít z láhve tekutinu s žlutějším zabarvením, než mívá čaj. Babička Julie přiznala, že je to její vlastní moč, prý běžný lidový lék. Jak se měla dostat přes mé nebohé batolecí